

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ

ФАКУЛТЕТ:

РЕПУБЛИКА СРПСКА
УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
БАЊА ЛУКА

Број: 02/1069
Време: 25.06.2019.

ИЗВЈЕШТАЈ

о оијени урађене докторске дисертације

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Наставно-научно вијеће Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци на сједници одржаној 12. јуна 2019. године донијело је Рјешење број: 07/03.980-3/19. којим је именовало Комисију за оцјену урађене докторске дисертације НАЦИОНАЛНО-ПОЛИТИЧКИ РАЗВОЈ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ У ПОСЉЕДЊЕМ ВИЈЕКУ ТУРСКЕ ВЛАДАВИНЕ (1800-1878), кандидата мр Братислава Тeinовића.

Комисија је радила у саставу:

- 1.) др Боривоје Милошевић, доцент Филозофског факултета у Бањој Луци, предсједник, ужа научна област национална историја.
- 2.) др Бошко Бранковић, доцент Филозофског факултета у Новом Саду, члан, ужа научна област национална историја.
- 3.) др Горан Васин, ванредни професор Филозофског факултета у Новом Саду, члан, ужа научна област национална историја модерног доба.
- 4.) др Ненад Никовић, доцент Филозофског факултета у Новом Саду, члан, ужа научна област национална историја модерног доба.

- 1) Навести датум и орган који је именовао комисију;
- 2) Навести састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, научно-наставног звања, назива у же научне области за коју је изабран у звање и назива универзитета/факултета/института на којем је члан комисије запослен.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Братислав Тeinовић је рођен 7. фебруара 1975. године у Котор Варошу. У родном мјесту и Бањој Луци похађао основно и средње образовање. Учесник је Отаџбинског рата 1994-1995. На Одсјеку за историју Филозофског факултета у Бањој Луци дипломирао је 2001. године. На истом факултету је магистрирао 2011. године на тему: *Велике силе и устанци у Босни и Херцеговини током XIX вијека* из у же научне области: национална историја новог вијека. Од 2002. године ради у Музеју Републике Српске у Бањој Луци. Тренутно се налази у звању музејског савјетника. Аутор је више научних и стручних радова објављиваних у земљи и

инострanstvu u kojima se prevasходno bavio historijom Bosne i Hercegovine u XIX vijeku. Učesnik je više naučnih konferenacija u Baњoj Luци, zagrebu, Sarajevu i dr. Oжењен je i otač dvoje djece.

- 1) Име, име једног родитеља, презиме;
- 2) Датум рођења, општина, држава;
- 3) Назив универзитета и факултета и назив студијског програма академских студија II циклуса, односно послиједипломских магистарских студија и стечено стручно/научно звање;
- 4) Факултет, назив магистарске тезе, научна област и датум одbrane магистарског рада;
- 5) Научна област из које је стечено научно звање магистра наука/академско звање мастерса;
- 6) Година уписа на докторске студије и назив студијског програма.

III УВОДНИ ДИО ОЦЛЕНЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Наставно-научно вијеће Филозофског факултета у Бањој Луци је на сједници одржаној 10. јула 2012. године усвојило Извјештај Комисије о подобности теме и кандидата за израду докторске дисертације горе наведеног назива.

Сенат Универзитета у Бањој Луци је на сједници од 8. октобра 2012. године дао сагласност на Извјештај о оцјени подобности теме и кандидата за израду докторске дисертације кандидату mr Братиславу Тeinoviћу.

Докторска дисертација mr Братислава Тeinoviћа НАЦИОНАЛНО-ПОЛИТИЧКИ РАЗВОЈ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ У ПОСЉЕДЊЕМ ВИЈЕКУ ТУРСКЕ ВЛАДАВИНЕ (1800-1878) садржи 1.566 страница. У раду је наведено 7.490 напомена (фуснота). Дисертација је подјељена у седам великих цјелина које су даље расчлањене на мање јединице. Структура докторске дисертације је сљедећа:

ПРЕДГОВОР ... 1

УВОД ... 4

I УТИЦАЈ ПРВОГ СРПСКОГ УСТАНКА 1800-1815 ... 18

I 1. Почетак рата са Србијом и Црном Гором 1800-1808 ... 18

I 2. Покушај побуне Карађорђевог сарадника Јована Јанчића у Босанској Крајини 1808-1813 ... 58

I 3. Сулејманпаша Скопљак и босанска пацификација устаничке Србије 1813-1815 ... 83

II ПОЧЕЦИ АНТИРЕФОРМСКИХ ПОКРЕТА БОСАНСКО-МУСЛИМАНСКОГ ПЛЕМСТВА И БУНА БОСАНСКО-СРПСКИХ СЕЉАКА 1815-1835 ... 92

II 1. Везирства Сулејманпаше Скопљака и Џелалудин паше 1815-1822 ... 92

II 2. Укидање јањичара, нови антиреформски покрет босанског племства и почетак устанка Хусеин капетана Градашчевића 1822-1831 ... 125

II 3. Успон и пад Змаја од Босне и уздизање Али паше Ризванбеговића 1831-1833 ... 166

II 4. Побуна попа Јовицце Илића Чизме и експанзија српских школа 1833-1835 ... 196

МУСЛИМАНСКОГ ПЛЕМСТВА НОВИМ РЕФОРМАМА 1835-1850 ... 217
III 1. Између Илирског покрета и Хатишерифа од Ђилхане 1835-1843 ... 217
III 2. Баришићева афера, Захов План, Гарашаниново Начертаније и босански везир Мехмед Тахир паша 1843-1848 ... 283
III 3. Национално-политички концепти: Томе Ковачевића, фра Ивана Фране Јукића, Вука Карапића и хрватских праваша и антиреформска побуна Церића и Кедића 1848-1850 ... 356
IV РЕФОРМЕ ОМЕР-ПАШЕ ЛАТАСА, ПОЈАЧАНИ СТРАНИ УТИЦАЈИ И БУНЕ У БОСАНСКОЈ КРАЈИНИ, БОСАНСКОЈ ПОСАВИНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1850-1860 ... 383
IV 1. Сераскер Омер-паша Латас, слом босанског муслимanskог племства и почетак новог политичког доба 1850-1852 ... 383
IV 2. Портин комесар Џамил-паша и забрана српског имена за православне и латинског за католике и Хатихумајун 1852-1856 ... 455
IV 3. Иван Кукуљевић Сакцински и Александар Гильфердинг у Босни и почетак српских устанака у Херцеговини и Босанској Посавини 1856-1858 ... 528
IV 4. Устанак Срба у Босанској Крајини, специјална мисија Ахмед Џевдет-паше и Саферска наредба 1858-1860 ... 594
V РАЗДОБЉЕ ИНТЕНЗИВНИЈЕ ПОЛИТИЧКЕ КОНСПИРАЦИЈЕ 1860-1865 ... 651
V 1. Почетак владавине босанског валије Топал Шериф Осман паше и сузбијање српског и хрватског политичког утицаја 1860-1862 ... 651
V 2. Досељавање Муслимана пртјераних из Србије, успон српске националистичке омладине и кроатизација босанских католика 1862-1865 ... 709
VI ВРИЈЕМЕ СПОЉНЕ АГИТАЦИЈЕ И НАЦИОНАЛНЕ ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈЕ 1865-1875 ... 760
VI 1. Уставни закон вилајета босанског, Комитети за српску и хрватску националну агитацију, Гавро Вучковић Крајишник, Стака Скендерова, Васо Пелагић и Клемент Божић 1865-1868 ... 760
VI 2. Српско-хрватски комплот за диобу Босне и Херцеговине долином Врбаса и Неретве и политички прогон Пелагића, Петрановића, Павловића, Перовића, Радуловића и Вучковића 1868-1870 ... 871
VI 3. Пелагићева политичка идеологија национализма и социјализма, руске тајне службе и конспирација младих српских националиста 1870-1875 ... 993
VII ИЗГРАДЊА НАЦИОНАЛНО-ПОЛИТИЧКЕ СВИЈЕСТИ У ПРВОМ МЕЂУНАЦИОНАЛНОМ РАТУ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1875-1878 ... 1049
VII 1. Устанак од српско-хрватске (Ђаково, 21. август 1875) до аустро-руске (Рајхштат, 8. јули 1876) диобе Босне и Херцеговине 1876-1876 ... 1049
VII 2. Пуковник Деспотовић на челу устанка, дон Миховил Павлиновић међу босанским католицима и Мазбата султану о праведној турској владавини у Босни 1876-1877 ... 1236
VII 3. Аустро-Угарска, Русија и Србија против устанка, политички расцјеп међу устаничким вођама и комплот Турске и Аустро-Угарске у сламању устанка 1877-1878 ... 1293
VII 4. Санстефанска аутономија Босне и Херцеговине, Берлински конгрес и отпор аустроугарској војној интервенцији 1878 ... 1337

ЗАКЉУЧАК ... 1436**БИБЛИОГРАФИЈА ... 1448**

- 1) Наслов докторске дисертације;
- 2) Вријеме и орган који је прихватио тему докторске дисертације
- 3) Садржај докторске дисертације са страничењем;
- 4) Истачи основне податке о докторској дисертацији: обим, број табела, слика, шема, графика, број цитиране литературе и навести поглавља.

IV УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

Заокупљеност историографије овом темом траје колико и сам процес националне, политичке и културне еманципације троконфесионалног босанско-херцеговачког друштва. Већина историчара која се бавила проучавањем националног и политичког развоја Босне и Херцеговине у XIX вијеку никада није дубље научно и шире синтетски радила на овој теми.

Свакодневни сусрет за кратким и дјелимично застарјелим расправама и студијама, указивала је на потребу да се, превасходно на темељу архивске грађе, научној јавности представи ова тема представи на један нов и модеран начин. То свакако подразумијева уважавање научних резултата до којих су у ранијем периоду дошли М. Екмечић, Х. Капицић, В. Ђоровић, Г. Шљиво, Ђ. Микић, И. Тепић, В. Војводић, Д. Берић и други.

Нажалост, предмет дисертације је посљедњих година, а посебно након распада СФР Југославије, био предмет честих ненаучних тумачења и дневнополитичких манипулатација.

- 1) Укратко истачи разлог због којих су истраживања предузета и представити проблем, предмет, циљеве и хипотезе;
- 2) На основу прегледа литературе сажето приказати резултате претходних истраживања у вези проблема који је истраживан (водити рачуна да обухвата најновија и најзначајнија сазнања из те области код нас и у свијету);
- 3) Навести допринос тезе у рјешавању изучаваног предмета истраживања;
- 4) Навести очекиване научне и прагматичне доприносе дисертације.

V МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

Израда докторске дисертације, под менторством др Боривоја Милошевића (Филозофски факултет, Универзитет у Бањој Луци), заснивала се на методологији истраживања уобичајених у историјској науци, односно, хеуристичком проучавању необјављених историјских извора, анализи, обради и тумачењу објављених историјских извора, мемоарске, лјетописне и путописне грађе на разним језицима (енглески, њемачки, француски, руски, латински и италијански), бројне савремене штампе као и консултацији и компарацији са досадашњим достигнућима у постојећој историографској литератури.

Прва фаза истраживања била је усмјерена ка прикупљању доступне литературе везане за ову проблематику, док је у другој фази извршено темељито сагледавање и

обрада архивске грађе и периодике. Трећа фаза рада подразумијевала је синтетичко уобличавање резултата истраживања.

Архивски материјал на коме је ова тема научно истражена налази се у неколико архивских, музејских и библиотечких институција у: Бањој Луци, Сарајеву, Загребу и Београду. Од кључног значаја били су: Архив Босне и Херцеговине у Сарајеву, Архив Србије у Београду и Хрватски државни архив у Загребу. Дио архивске грађе на њемачком, руском, италијанском и српско-хрватском језику је срећом публикован. Од изузетног значаја је грађа архива у Москви и Бечу коју су објавили Ф. Шишић, Б. Гаврановић, Г. Шљиво, И. Тепић, М. Екмечић и други. Осим тога, на потпуно равноправан начин праћена је и савремена штампа (1807-1878) у којој су садржане вијести о догађајима у Босни и Херцеговини, а које представљају непревазиђен извор за разумијевање друштвене и политичке климе времена којом се бави дисертација.

- 1) Објаснити материјал који је обрађиван, критеријуме који су узети у обзир за избор материјала;
- 2) Дати кратак увид у примијењени метод истраживања при чemu је важно оцијенити сљедеће:
 1. Да ли су примијењене методе истраживања адекватне, довољно тачне и савремене, имајући у виду достигнућа на том пољу у свјетским нивоима;
 2. Да ли је дошло до промјене у односу на план истраживања који је дат приликом пријаве докторске тезе, ако јесте зашто;
 3. Да ли испитивани параметри дају довољно елемената или је требало испитивати још неке, за поуздано истраживање;
 4. Да ли је статистичка обрада података адекватна.

VI РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација НАЦИОНАЛНО-ПОЛИТИЧКИ РАЗВОЈ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ У ПОСЉЕДЊЕМ ВИЈЕКУ ТУРСКЕ ВЛАДАВИНЕ (1800-1878) бави се проучавањем процеса националне еманципације троконфесионалног босанско-херцеговачког друштва у сferи различитих политичких утицаја и стремљења. Почетак (настанак Фојничког гробовника 1800) и крај (аустроугарска окупација 1878) трајања овог историјског феномена хронолошке су границе временског истраживања докторске дисертације. Осим илустровања етничке еманципације, докторска дисертација приказује све важније факторе који су активно утицали на наведене процесе, од којих централно мјесто имају политички односи.

Национална свијест код Срба развијала се у крилу православне цркве, потом кроз различита удружења са националним предзнаком, буне и устанке и сложене утицаје који су долазили из Србије и Русије (посебно након отварања конзулата у Сарајеву). Лутање босанско-херцеговачких муслимана између различитих национално-политичких идеја и припадности кандидат континуирано прати кроз цијели рад, са посебним нагласком на покрет Хусеин капетана Градашчевића и вријеме Омер паше Латаса. Католици као најмања вјерска група заостајали су у развоју националне свијести за православним становништвом, а противљење католика српској националној и политичкој идеји кандидат приказује као дио свеопштег политичког курса Католичке цркве. Након губитка територија у Њемачкој и Италији, Аустро-Угарска је компензацију видјела у добитку Босне и Херцеговине. Аустроугарски конзулат у Сарајеву је директно по наредби бечке владе (1867) започео кампању

придобијања босанских католика за ову политику. Национално-политички развој Босне и Херцеговине у посљедњим данима турске владавине обиљежиле су, осим српских, и старе хрватске претензије на „Турску Хрватску“ до Врбаса и западну Херцеговину до Неретве.

На развој српског националног покрета у покрајинама од изузетног значаја били су Први и Други српски устанак и укидање феудалних односа у Србији. Са посебном темељитошћу обрађени су устанички покрети Срба у Босни и Херцеговини током посљедњег вијека турске управе и њихове политичке везе са Београдом. Устанак (1875-1878) је од самог свог почетка имао све одлике међувјесрког и међунационалног рата. Поготово се то видјело од када је устанак напустио почетну платформу о аграрној побуни и прешао на чисто политичко поље. Устанак (1875-1878) је „доживио велики историјски пораз“, а његови резултати били су катастрофални. Поред тога што је коначно национално-политички издиференцирао босанско-херцеговачко становништво на три одвојена национа, он је био нарочито неповољан за босанске Србе. То се односило, прије свега, на: исељавање око 200.000 босанско-српског становништва, хиљаде спаљених и опљачканих српских села, цркава и школа, банкрота класе српских трговаца, као и на десетине хиљада невино убијених српских цивила. У политичком смислу, босански Срби проокоцкали су и шансу у погледу „санстефанске“ аутономије.

Током устанка убијено је на хиљаде невиних босанско-муслиманских цивила и била опљачкана и девастирана бројна муслиманска имовина. Једино су босански католици, учествујући на обје ратне стране и уз минималне жртве могли бити задовољни резултатима рата и политичког рјешења Велике источне кризе, а што ће надолазеће вријеме додатно и потврдити.

- 1) Укратко навести резултате до којих је кандидат дошао;
- 2) Оцијенити да ли су добијени резултати јасно приказани, правилно, логично и јасно тумачени, упоређујући са резултатима других аутора и да ли је кандидат при томе испољавао довољно критичности;
- 3) Посебно је важно истаћи до којих нових сазнања се дошло у истраживању, који је њихов теоријски и практични допринос, као и који нови истраживачки задаци се на основу њих могу утврдити или назирати.

VII ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Докторска дисертација mr Братислава Тeinoviћа НАЦИОНАЛНО-ПОЛИТИЧКИ РАЗВОЈ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ У ПОСЉЕДЊЕМ ВИЈЕКУ ТУРСКЕ ВЛАДАВИНЕ (1800-1878) важан је допринос проучавању политичких прилика у покрајинама и националног развоја становништва у турбулентном раздобљу XIX вијека. Дисертација добија на тежина уколико се зна да су поменути феномени у српској и иностраној историографији тек фрагментарно обрађивани. Од посебног значаја је чињеница да су у дисертацији сада по први пут објављени неки важни историјски извори. Необјављена архивска грађа у комбинацији са литературом, на српском и страним језицима, даје потпуну слику истраживаних феномена.

Гледано у целини, дисертацију одликују високи научни стандарди, јасан

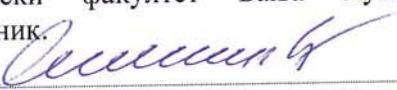
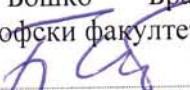
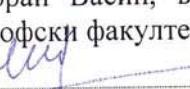
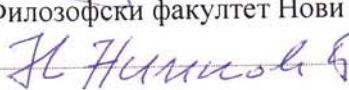
концепт и разумљивост излагања. Дисертација испуњава све стандарде модерне историографије.

На основу наведеног, Комисија има задовољство да Наставно-научном вијећу Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци предложи да мр Братиславу Тениловићу одобри одбрану докторске дисертације под називом НАЦИОНАЛНО-ПОЛИТИЧКИ РАЗВОЈ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ У ПОСЉЕДЊЕМ ВИЈЕКУ ТУРСКЕ ВЛАДАВИНЕ (1800-1878).

- 1) Навести најзначајније чињенице што тези даје научну вриједност, ако исте постоје дати позитивну вриједност самој тези;
- 2) На основу укупне оцјене дисертације комисија предлаже:
 - да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана,
 - да се докторска дисертација враћа кандидату на дораду (да се допуни или измијени) или
 - да се докторска дисертација одбија.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Датум: 20. јуни 2019. године

1. Др Боривоје Милошевић, доцент,
Филозофски факултет Бања Лука,
предсједник

2. Др Бошко Бранковић, доцент,
Филозофски факултет Бања Лука, члан.

3. Др Горан Васин, ванредни професор,
Филозофски факултет Нови Сад, члан.

4. Др Ненад Нинковић, доцент,
Филозофски факултет Нови Сад, члан.

ИЗДВОЕНО МИШЉЕЊЕ: Члан комисије који не жели да потпише извјештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извјештај образложение, односно разлог због којих не жели да потпише извјештај.